

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

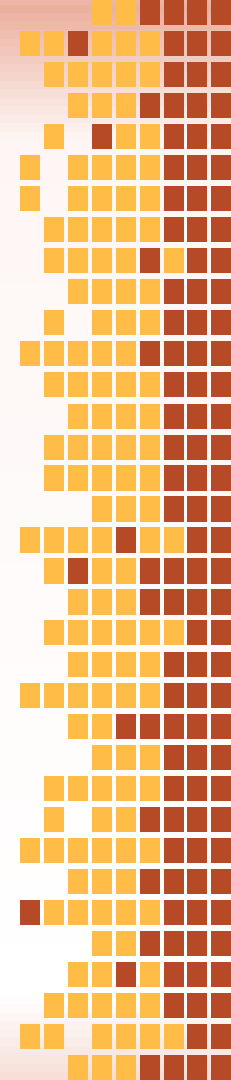
بررسی وضعیت شرکت‌های دولتی

در لایحه بودجه ۱۴۰۳

منابع شرکت‌های دولتی

هزار میلیارد ریال

۱۴۰۳		۱۴۰۲			۱۴۰۱			عنوان
رشد نسبت به ۱۴۰۲	لایحه	درصد تحقق نسبت به مصوب شش ماهه	عملکرد شش ماهه	قانون	درصد تحقق	عملکرد سال	قانون	
۳۶/۳	۳۰۱۷۷	۱۲۸/۵	۱۴۲۳۱	۲۲۱۴۵	۱۵۴/۵	۲۵۱۹۴	۱۶۳۰۵	درآمد ها
۲۴/۳	۱۲۵	۱۳۳/۱	۶۷	۱۰۰	۹۷/۳	۷۵	۷۷	اعتبارات هزینه ای (کمک زیان)
۱/۲	۵۲۰	۳۰/۰	۷۷	۵۱۴	۱۳۶/۸	۶۰۲	۴۴۰	اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای (مجری طرح های پیوست یک)
-۸/۵	۱۱۰۲	۷۵/۷	۴۵۶	۱۲۰۴	۳۵/۱	۴۰۶	۱۱۵۶	تسهیلات بانکی و سایر وام های داخلی
-۱۷/۵	۵۴۳	۶۴/۶	۲۱۲	۶۵۷	۲۲/۰	۱۵۶	۷۰۹	وام های خارجی
-۷	۳۴۶	۵۶۸/۱	۱۰۵۶	۳۷۲	۱۷۰/۰	۱۰۴۷	۶۱۶	دارایی های جاری
۱۹/۷	۴۶۰۴	۶۴/۳	۱۲۳۷	۳۸۴۶	۸۰/۱	۲۴۱۲	۳۰۱۰	سایر دریافت ها
۲۹/۷	۳۷۴۱۶	۱۲۰/۲	۱۷۳۳۵	۲۸۸۳۹	۱۳۴/۰	۲۹۸۹۳	۲۲۳۱۴	جمع

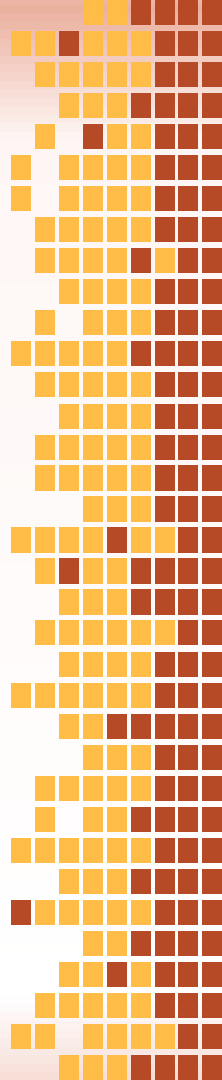

مصارف شرکتهای دولتی

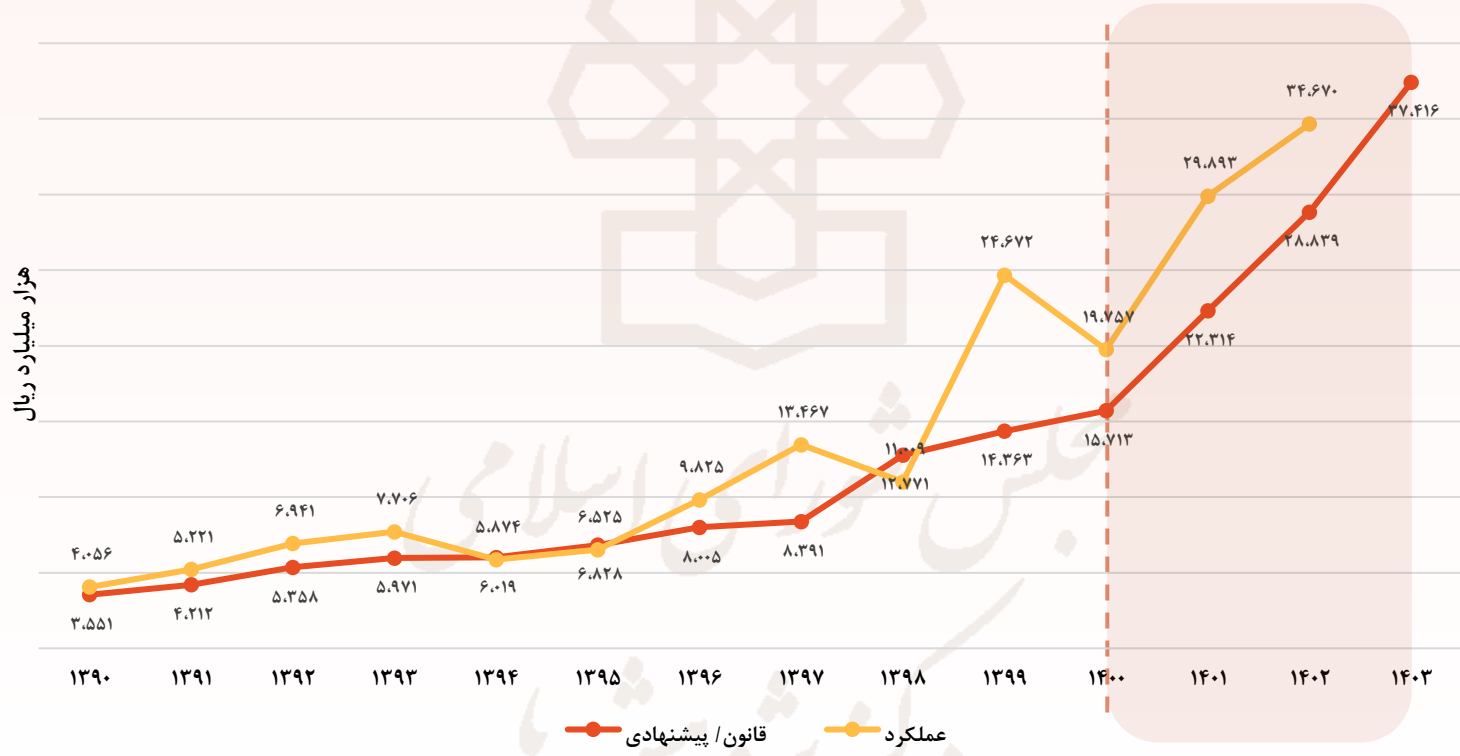
هزار میلیارد ریال

۱۴۰۳		۱۴۰۲			۱۴۰۱			عنوان
درصد رشد نسبت به ۱۴۰۲	لایحه	درصد تحقق (نسبت به مصوب ۶ ماهه)	عملکرد شش ماهه	قانون	درصد تحقق	عملکرد سال	قانون	
۴۱	۲۸۴۴۵	۱۴۳/۲	۱۴۴۴۸	۲۰۱۷۳	۱۶۲/۲	۲۴۶۰۵	۱۵۱۷۰	هزینه ها
۶۱/۷	۲۳۱	۸۰/۴	۵۷	۱۴۳	۱۲۲/۵	۱۴۲	۱۱۶	مالیات
۹۸/۵	۳۶۳	۱۸۳/۵	۱۶۸	۱۸۳	۲۰۸	۳۰۷	۱۴۸	۵۰ درصد سود
۱/۷	۱۱۴	۴۲۶/۶	۲۵	۱۱۲	۱۲/۳	۱۲	۱۰۱	سود سهام
۱۶۵/۰	۲	۵۰۷۷/۳	۱۵	۱	۱۰۵۰/۷	۵	۰/۵	سایر حساب های تخصیص سود
-۳۳/۲	۱۲۸۶	۲۰/۱	۱۹۳	۱۹۲۳	۱۲/۳	۱۵۰	۱۲۲۳	بازپرداخت تسهیلات بانکی و سایر وام های داخلی
۴۱/۸	۶۸۸	۷۰/۶	۱۷۱	۴۸۵	۱۱۲	۳۹۲	۳۵۰	بازپرداخت وام های خارجی
۰/۲	۱۱	۳۲/۷	۲	۱۱	۲۱/۲	۳	۱۳	وجوه اداره شده
-۲۷/۵	۷۷۵	۵۶/۴	۳۰۲	۱۰۶۹	۱۰۶/۸	۹۹۳	۹۳۰	بازپرداخت ودیعه، بدهی ها و سایر پرداخت ها
۱۵/۶	۶۶۴۴	۵۵/۶	۱۵۹۹	۵۷۴۶	۶۹/۷	۳۳۴۳	۴۷۹۷	هزینه های سرمایه ای
۴۷۷/۲	۲۷۷	۴۰۳۲/۵	۹۶۸	۴۸	۱۸۰۷/۳	۱۰۵۴	۵۸	افزایش دارایی های جاری
۲۹/۹	۳۸۸۳۵	۱۲۰/۱	۱۷۹۴۸	۲۹۸۹۴	۱۳۵/۴	۳۱۰۰۸	۲۲۹۰۸	جمع کل
۳۴/۶	۱۴۱۹	۱۱۶/۱	۶۱۲	۱۰۵۵	۱۸۷/۸	۱۱۱۴	۵۹۳	کسر می شود: ذخیره استهلاک
۲۹/۷	۳۷۴۱۶	۱۲۰/۲	۱۷۳۳۵	۲۸۸۳۹	۱۳۴	۲۹۸۹۳	۲۲۳۱۴	جمع کل

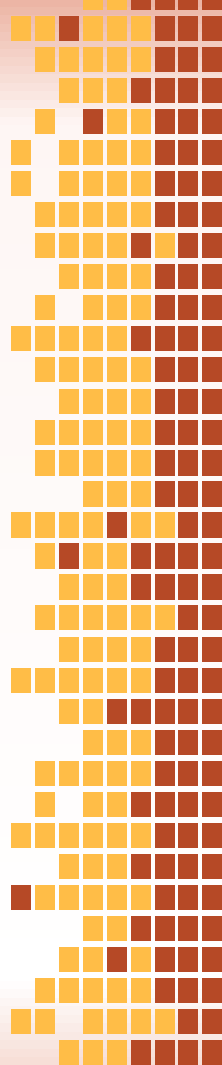

رند بودجه شرکت‌های دولتی

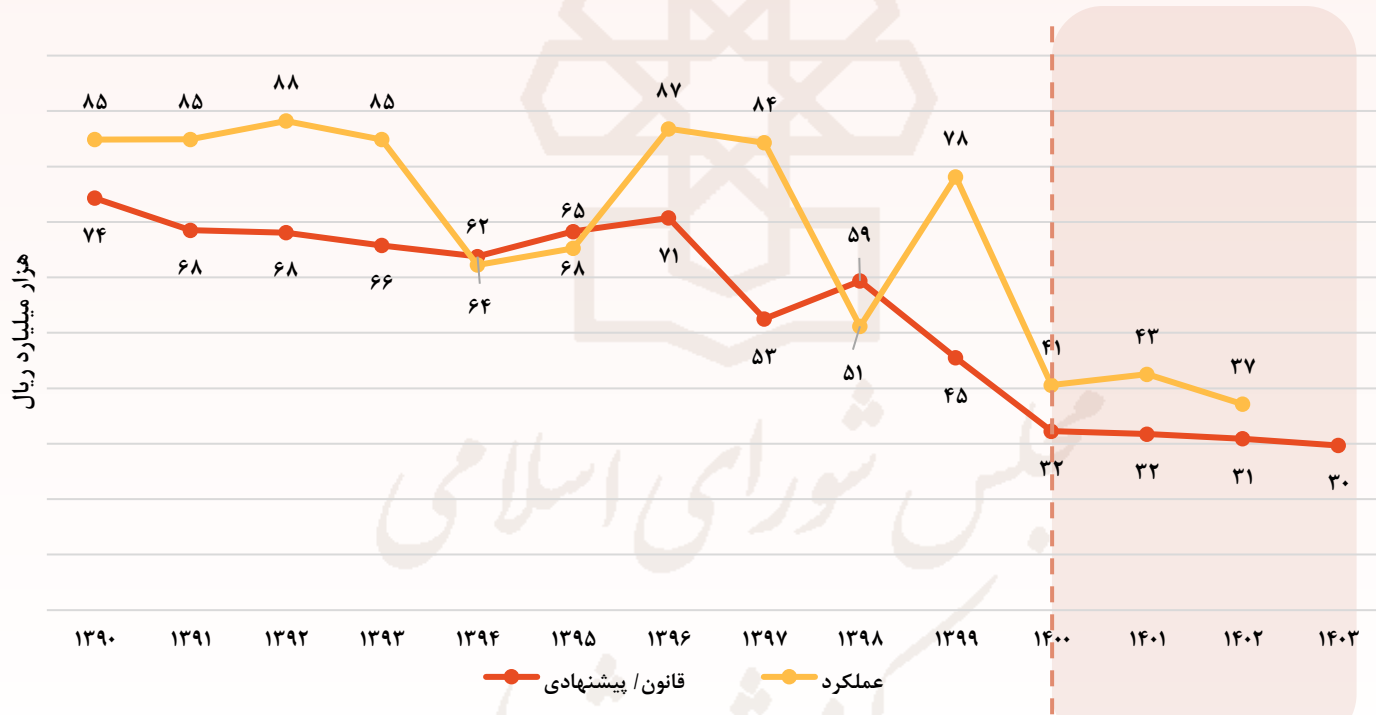
* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست (به دلیل تغییر مبنای محاسبه- یعنی حذف ارقام حسابداری از بودجه شرکت ملی نفت و شرکت پالایش و پخش).

** عملکرد سال ۱۴۰۲ با فرض ادامه روند ۶ ماهه محاسبه شده است.

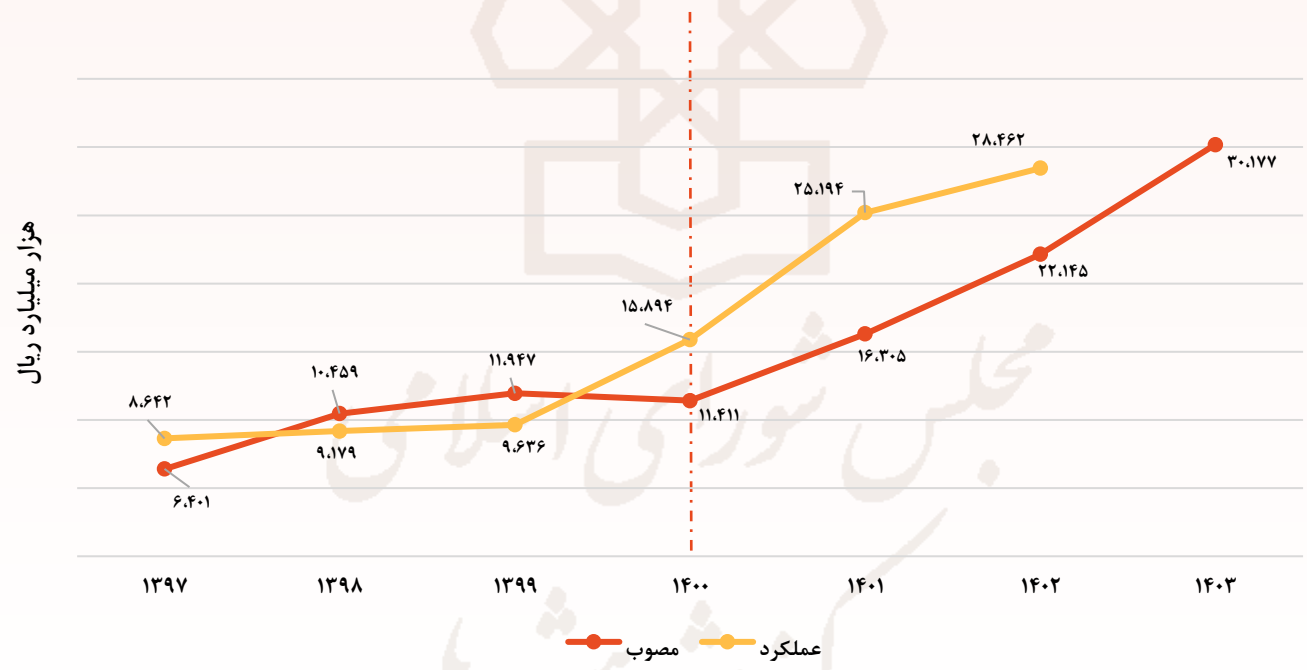

روند بودجه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

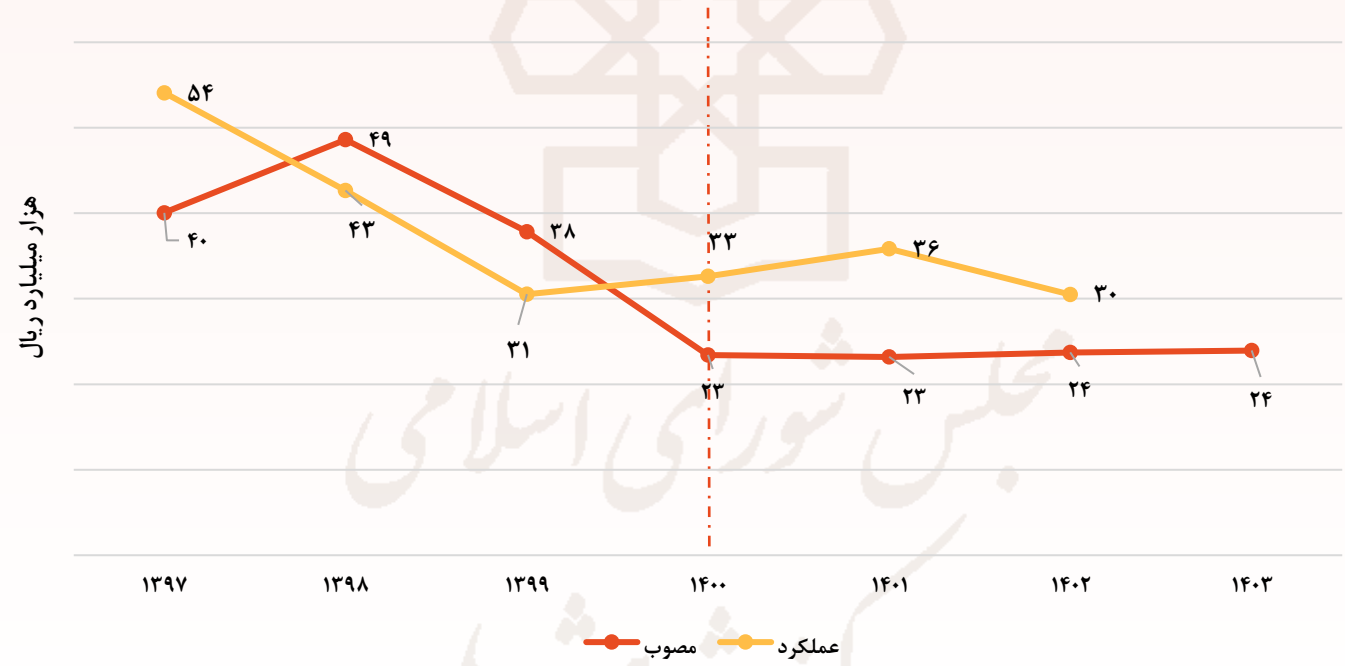
* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست.
 *** تداوم روند کاهشی گردش مالی شرکت‌های دولتی طی یک دهه گذشته
 ** عملکرد سال ۱۴۰۲ با فرض ادامه روند ۶ ماهه محاسبه شده است.

درآمد شرکتهای دولتی

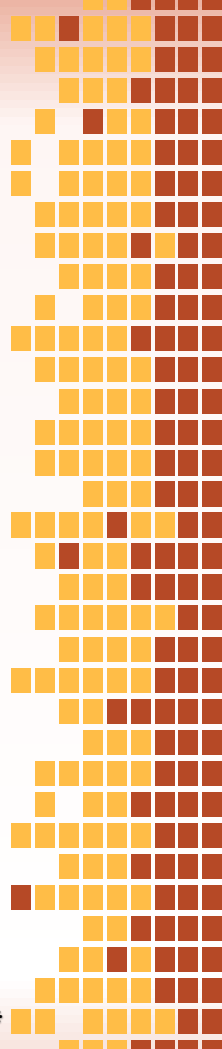

* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست (به دلیل تغییر مبنای محاسبه).

درآمد شرکتهای دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست (به دلیل تغییر مبنای محاسبه).

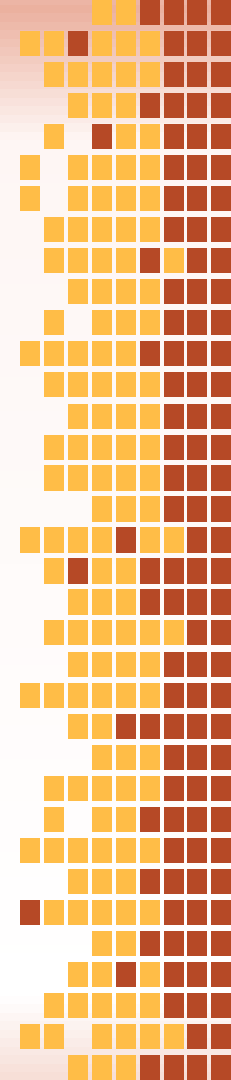

هفت شرکت دولتی دارای بیشترین درآمد (عمدتاً حاصل فروش کالا و خدمات)

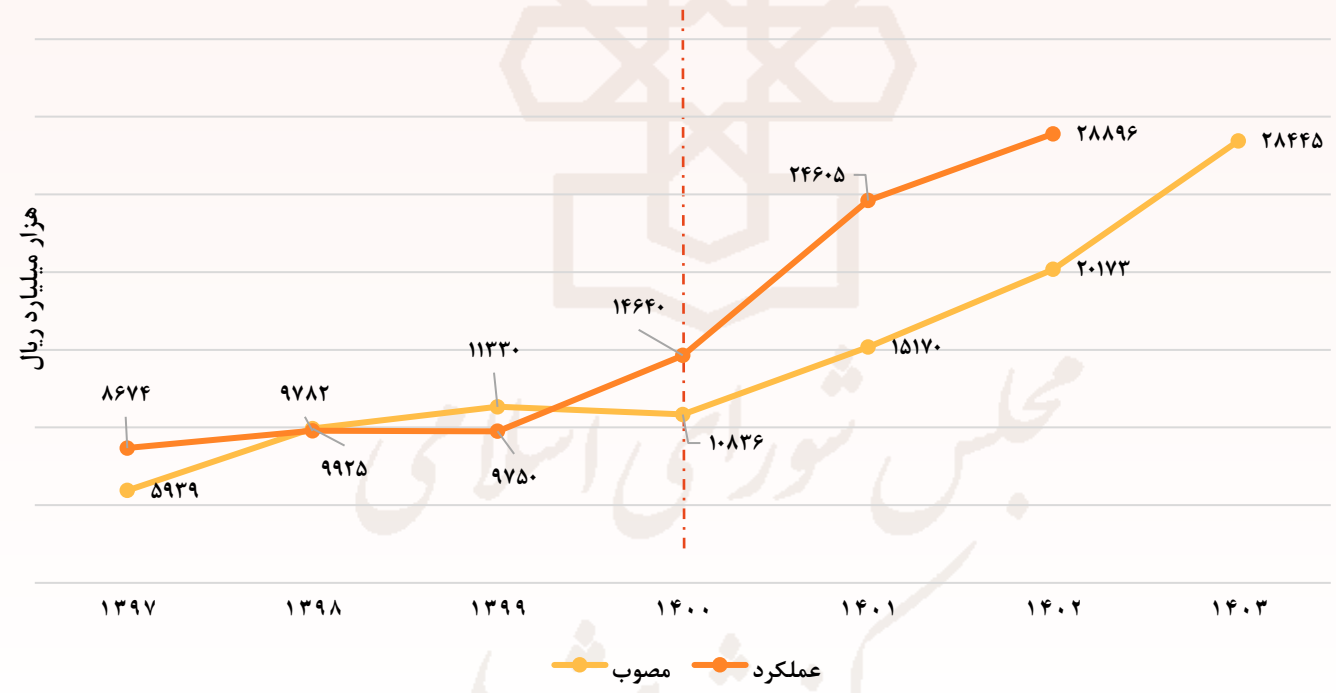
هزار میلیارد ریال

لایحه ۱۴۰۳			ردیف
سهام از کل	درآمد	نام شرکت	
۱۵	۴,۶۴۰	پالایش نفت آبادان	۱
۱۳	۳,۹۴۸	شرکت ملی نفت	۲
۱۱	۳,۳۲۱	شرکت ملی گاز	۳
۷	۲,۰۰۷	بازرگانی دولتی ایران	۴
۵	۱,۴۳۷	بانک سپه	۵
۵	۱,۳۶۹	بانک ملی	۶
۳	۷۹۴	بانک مرکزی	۷
۵۸	۱۷۵۱۶	جمع	

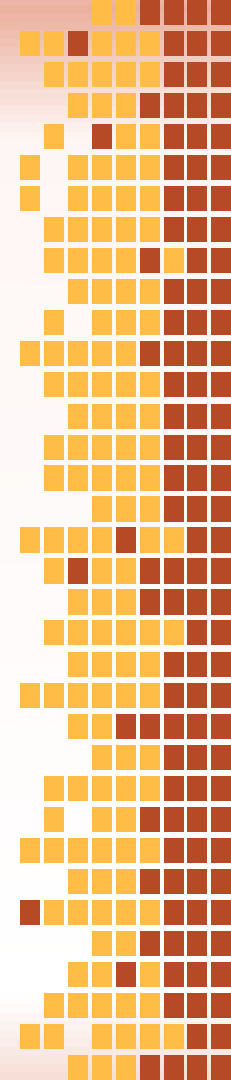
مرکز پژوهش‌ها

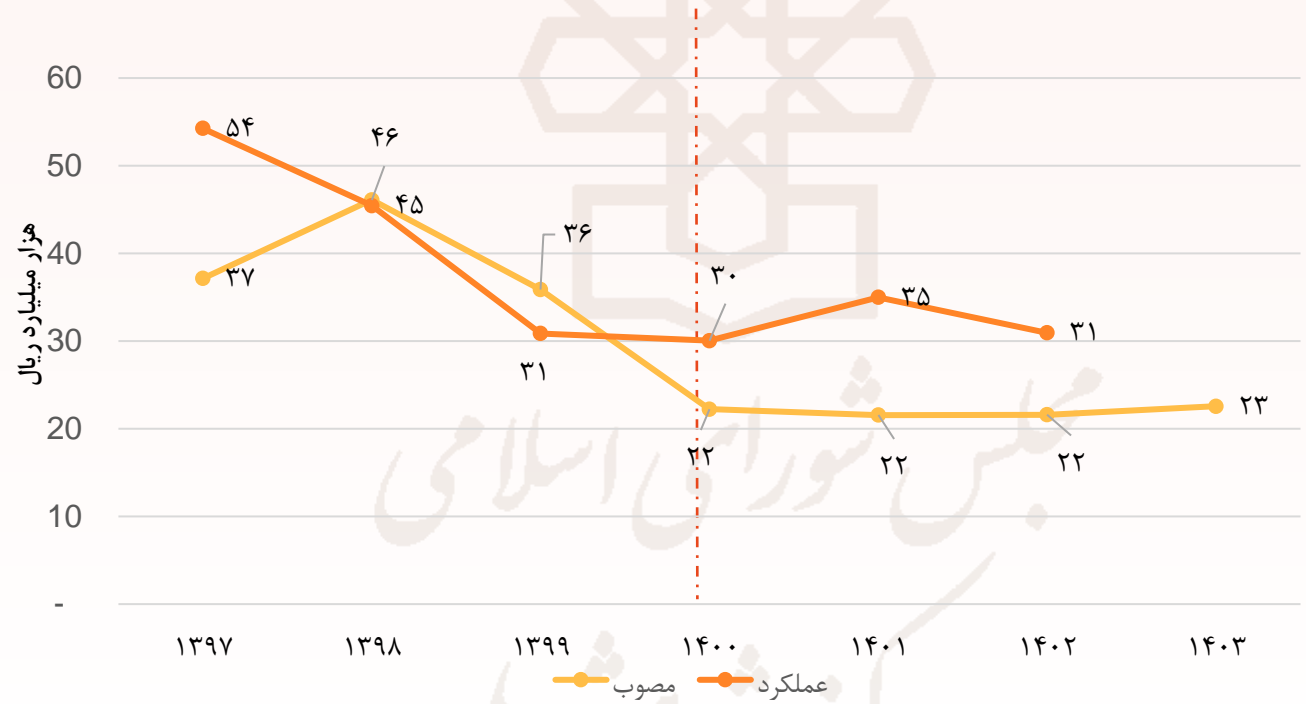
هزینه شرکتهای دولتی

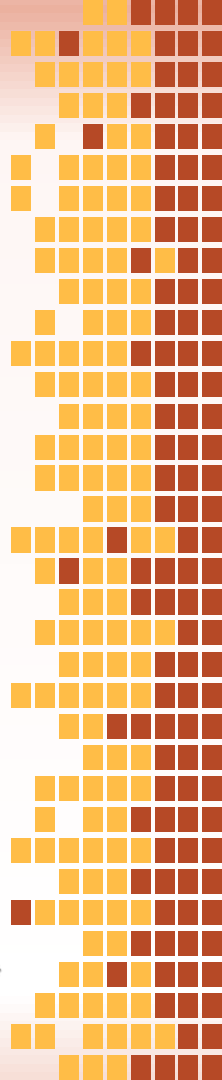
* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست (به دلیل تغییر مبنای محاسبه).

هزینه شرکت‌های دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

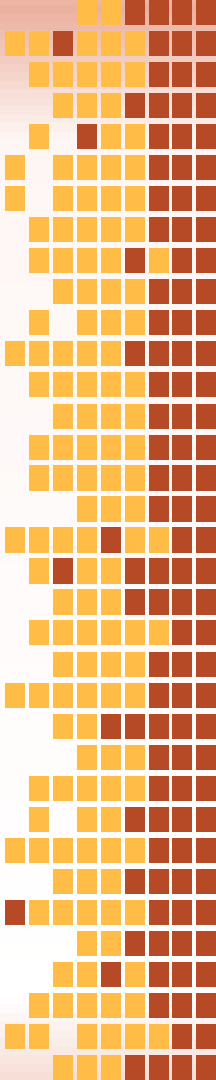
* ارقام قبل از سال ۱۴۰۰ قابل مقایسه با ارقام بعد از سال ۱۴۰۰ نیست (به دلیل تغییر مبناي محاسبه).

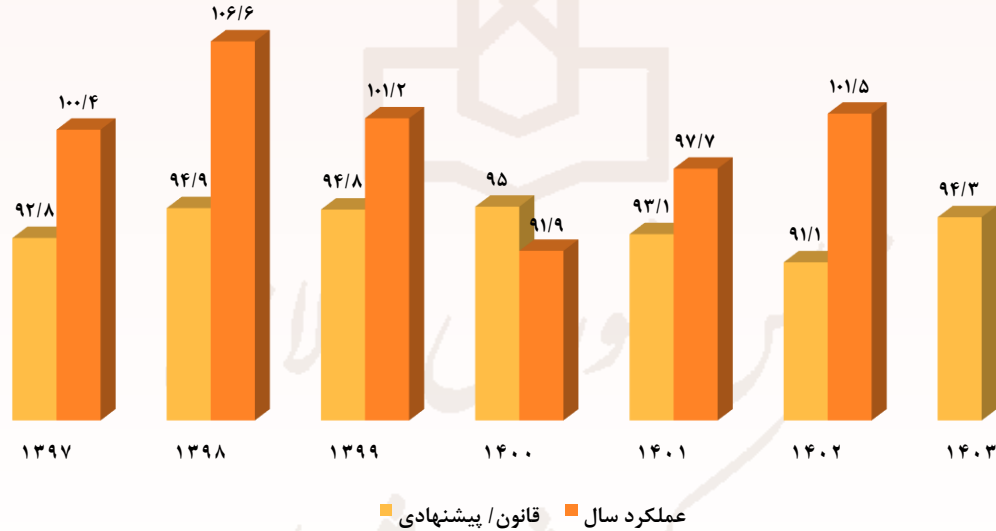
هفت شرکت دولتی دارای بیشترین هزینه (عمدتاً خرید مواد اولیه و هزینه تولید)

هزار میلیارد ریال

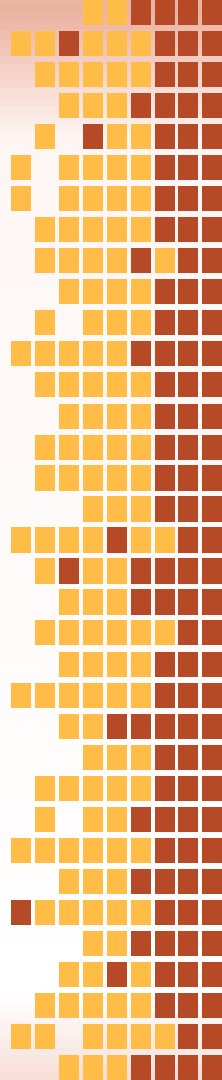
لایحه ۱۴۰۳			ردیف
سهم از کل	هزینه	نام شرکت	
۱۶	۴۶۰۰	پالایش نفت آبادان	۱
۱۱	۳۰۶۶	ملی گاز	۲
۷	۲۰۰۷	بازرگانی دولتی ایران	۳
۱۱	۳۲۲۸	ملی نفت ایران	۴
۵	۱۳۶۹	بانک سپه	۵
۵	۱۴۳۷	بانک ملی ایران	۶
۳	۷۳۴	بیمه ایران	۷
۵۸	۱۶۴۴۰	جمع	

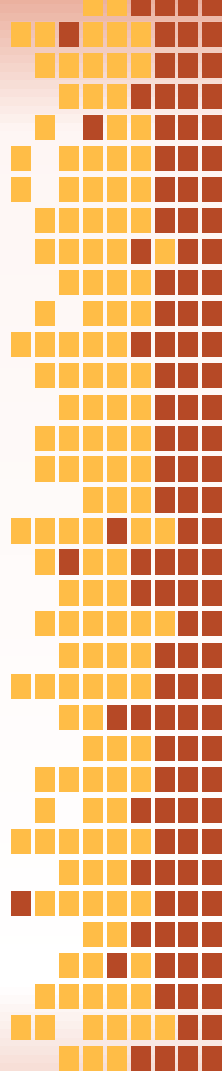
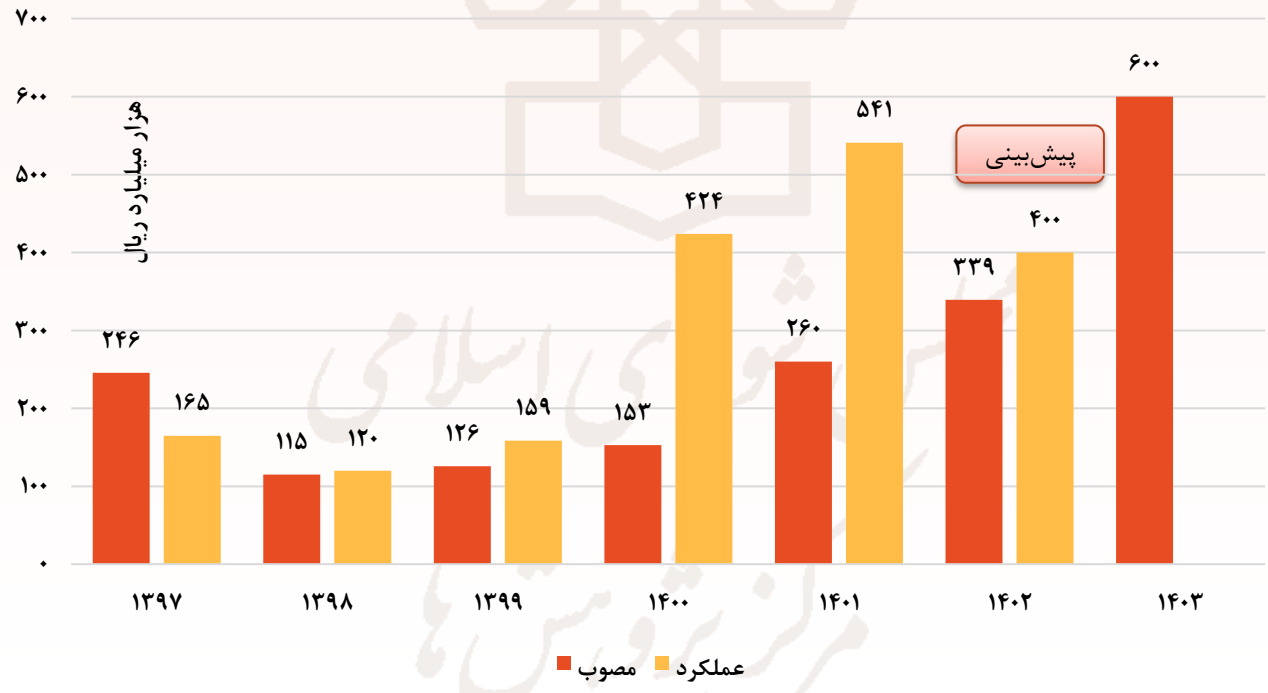
نسبت هزینه‌ها به درآمدهای شرکتهای دولتی (درصد)

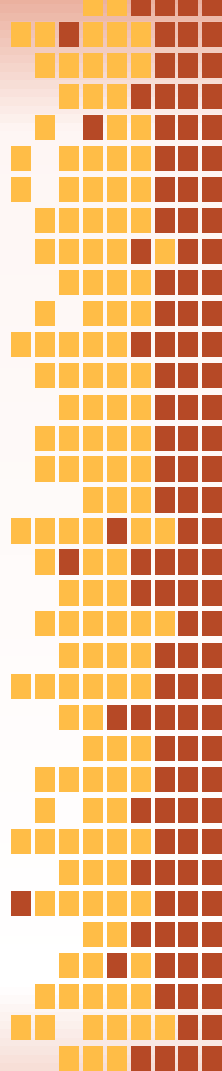
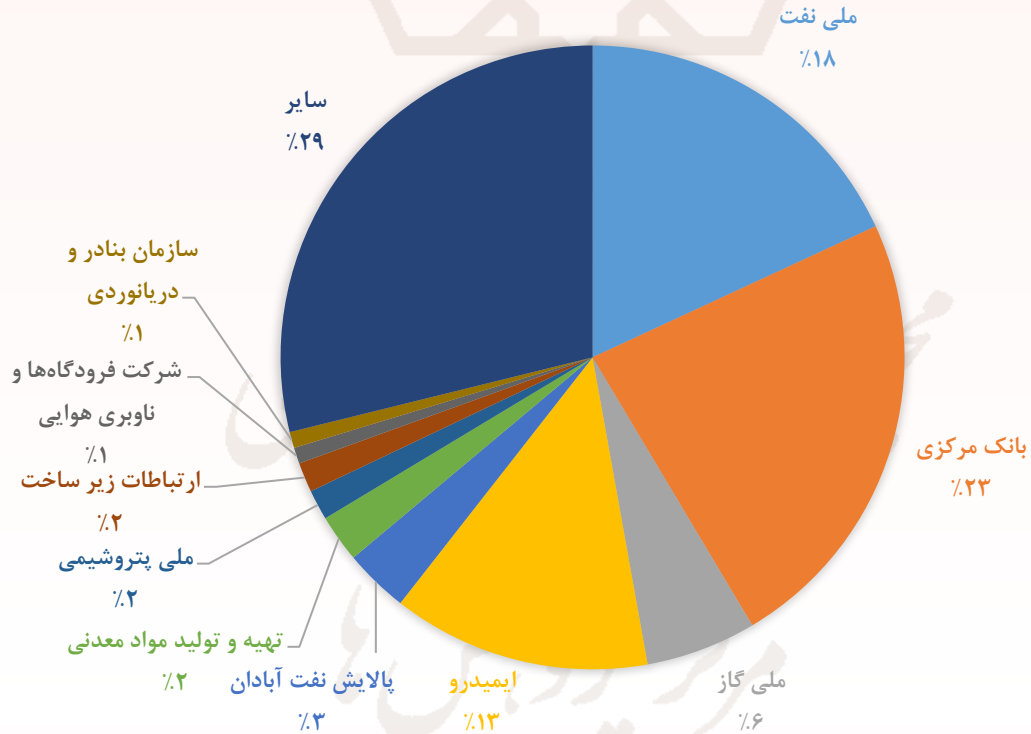
* به صورت متوسط در عملکرد شرکتهای دولتی عمدتاً هزینه‌ها بیشتر از درآمدهاست.

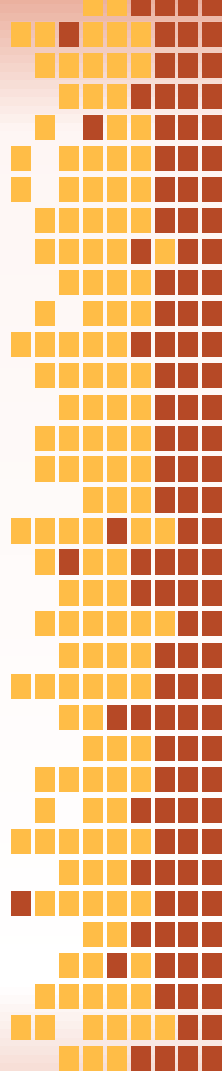
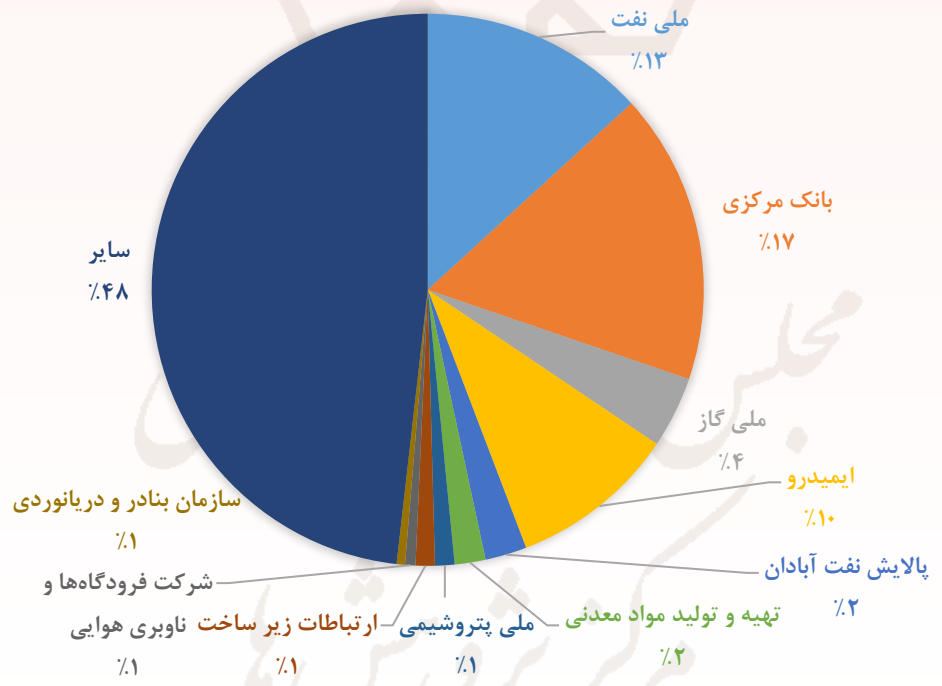
سود سهام شرکت های دولتی

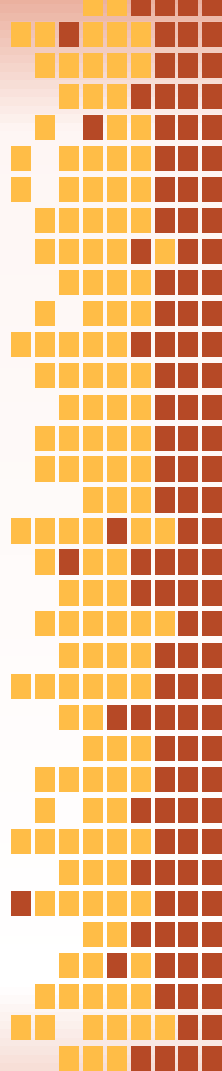
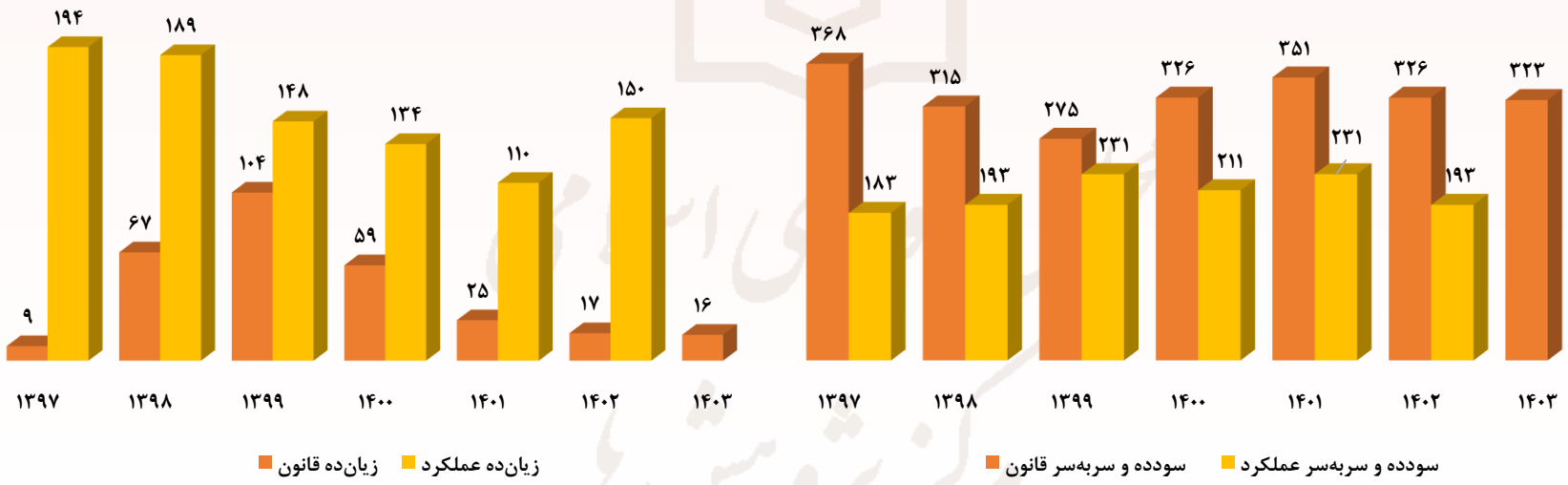
سهم سود سهام های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۳

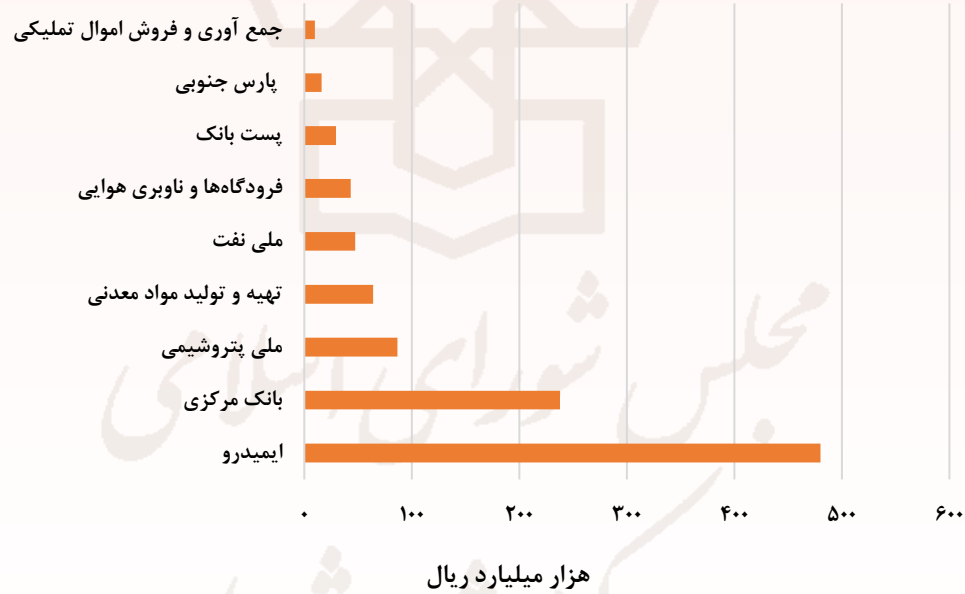
سهم مالیات شرکت های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳

تعداد شرکت‌ها بر اساس مقایسه عملکرد مالی پیش‌بینی و واقعی

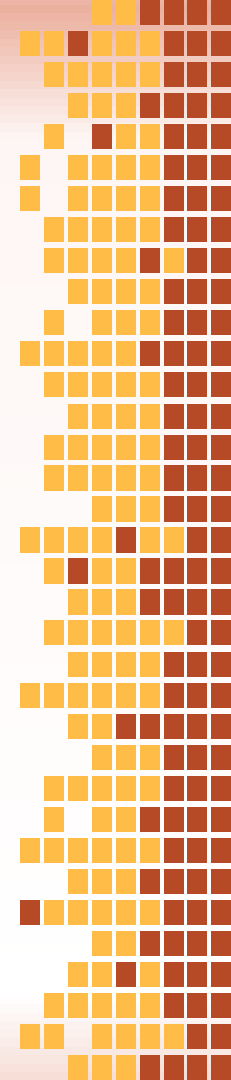

سودآورترین شرکت‌ها در عملکرد سال ۱۴۰۱

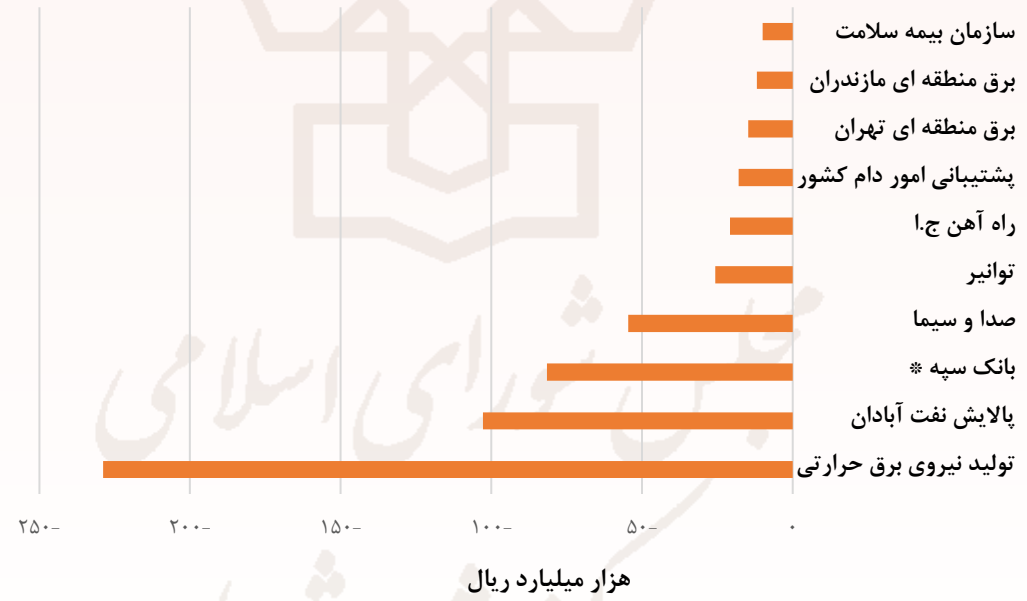

هزار میلیارد ریال

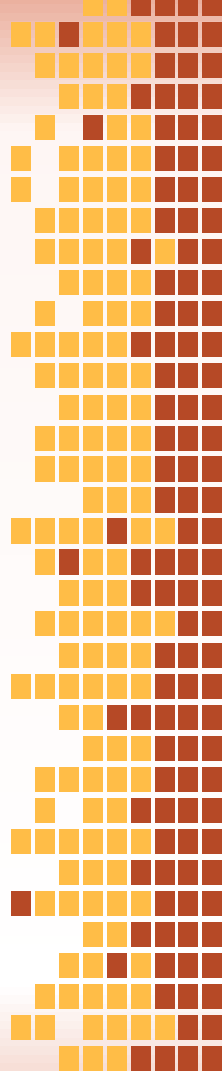
مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

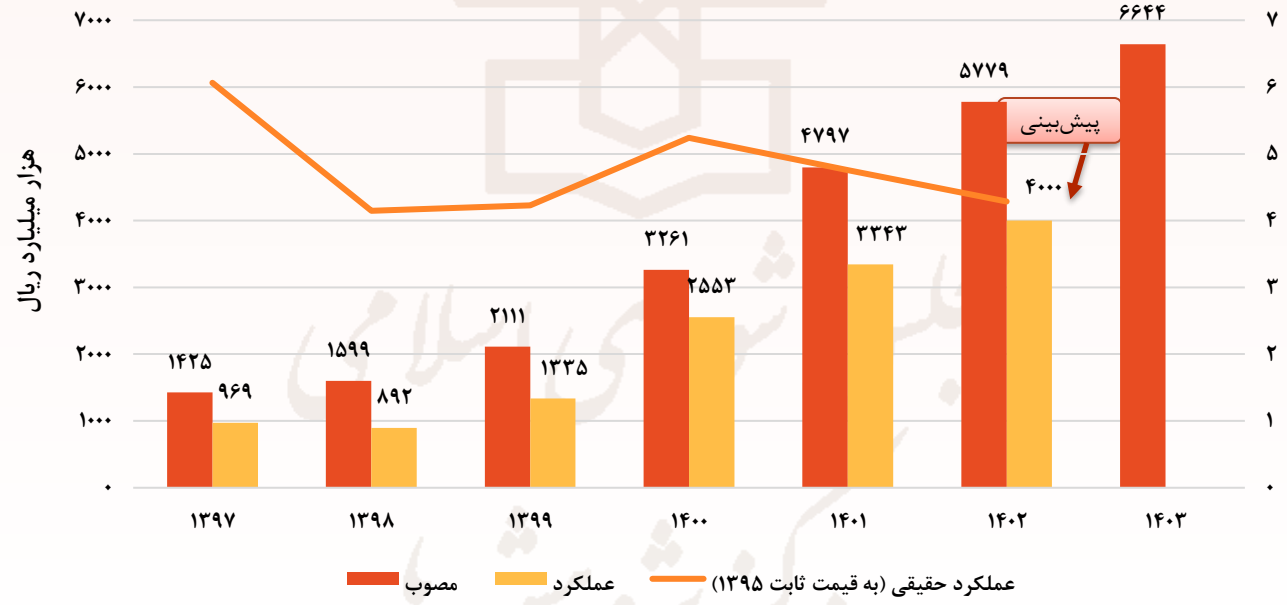
زیان آورتترین شرکت‌ها در عملکرد سال ۱۴۰۱

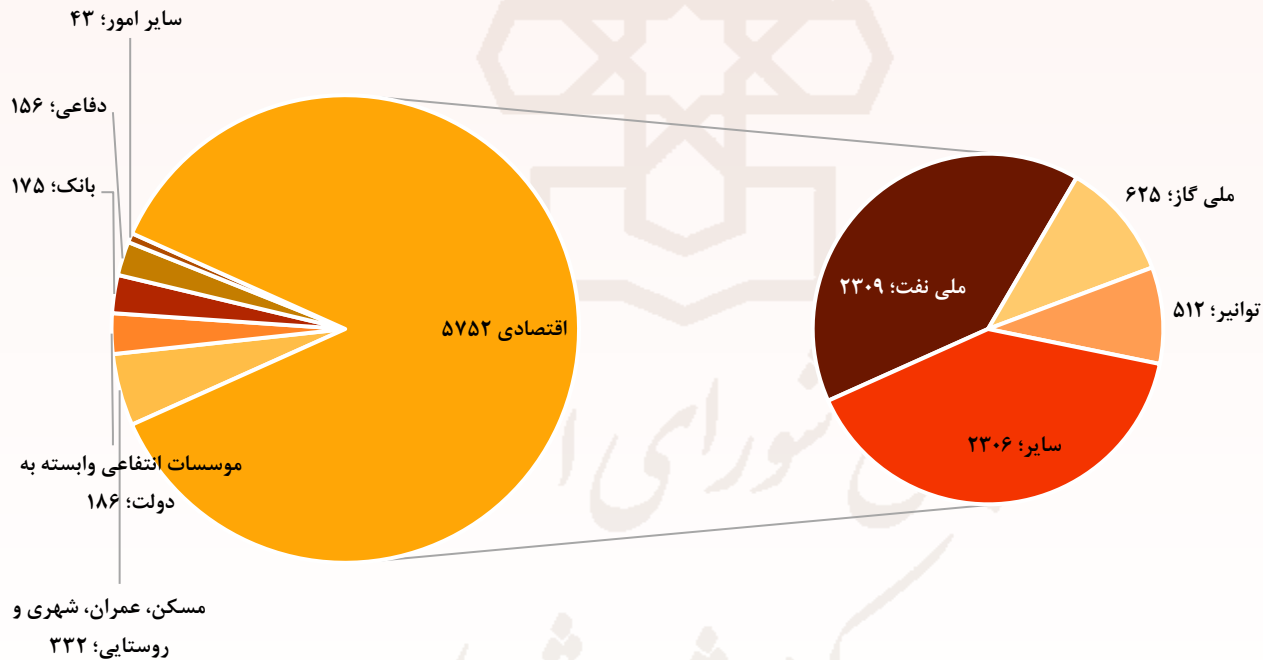
* توضیح: بخشی از زیان بانک سپه به واسطه ادغام برخی بانک‌های دیگر در این بانک افتاده است.

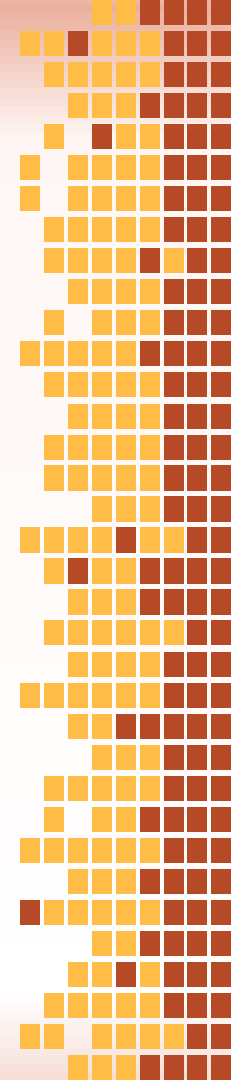
هزینه‌های سرمایه‌های مصوب و عملکرد شرکت‌های دولتی

هزینه سرمایه گذاری شرکتهای دولتی (هزار میلیارد ریال)

- * حدود ۹۰ درصد هزینه‌های سرمایه‌های شرکتهای از محل منابع داخلی و حدود ۱۰ درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولت تأمین می‌شود.
- * بخش عمده هزینه‌های سرمایه‌ای مربوط به شرکتهای حوزه امور اقتصادی است که بیشترین سهم از این گروه مربوط به شرکت ملی نفت ایران است.

ملاحظات رشد سرمایه‌گذاری

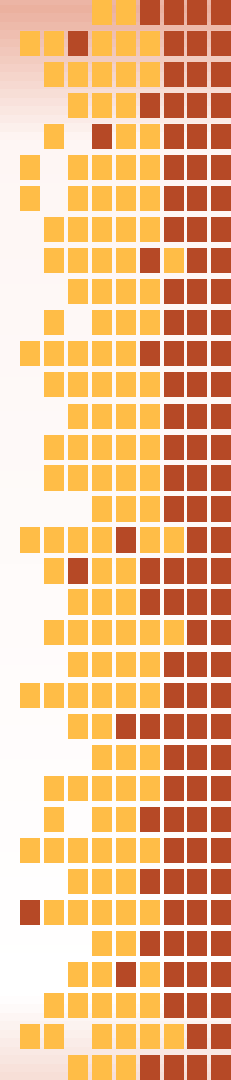
نکته مهم عبارت است از آنکه برای تحقق رشد سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌های دولتی، در لایحه بودجه عملاً سازوکار ویژه‌ای پیش‌بینی نشده و تنها پیش‌بینی رقم هزینه‌های سرمایه‌ای افزایش می‌یابد.

بدیهی است که بخش مهمی از عدم رشد کافی هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی متوجه ناکارایی درونی و مدیریتی این شرکت‌ها بوده که البته سهم این بخش از عوامل، با توجه به عدم تفکیک بار مالی وظایف حاکمیتی از وظایف تجاری، قابل محاسبه نیست.

اما بخش مهم دیگری از تضعیف توان سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی، به عوامل بیرونی و به ویژه سیاست‌گذاری‌های انجام شده طی سال‌های گذشته مرتبط است.

قدیمی بودن روش‌های تامین مالی (اتکای صرف به تسهیلات بانکی) و عدم استفاده از راهکارهای نوین تامین مالی پروژه‌ای از آسیب‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌ها است.

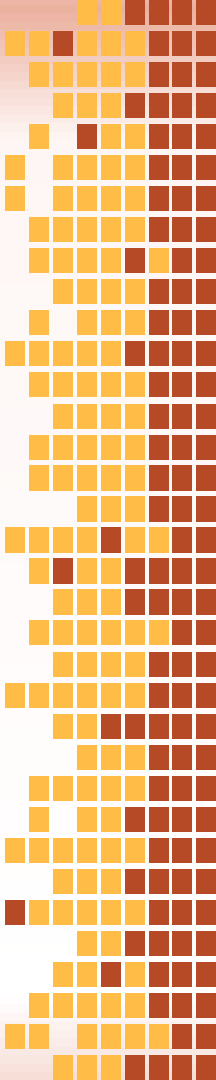
کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌ها همچنین نیازمند شفاف‌سازی طرح‌های سرمایه‌گذاری و میزان پیشرفت آنهاست.

ملاحظات رشد سرمایه‌گذاری

□ برخی از سیاست‌گذاری‌هایی که موجب کاهش توان سرمایه‌گذاری شرکت‌ها شده عبارتند از:

- خروج همیشگی ۷۵ درصد از سود شرکت‌های دولتی آن هم به صورت علی‌الحساب و پیش از تحقق سود؛
- تعرفه‌های تکلیفی برای کالاها یا خدمات برخی از شرکت‌ها و همچنین الزام به ایفای برخی وظایف حاکمیتی (در معنای گسترده آن از تحمیل نیروی انسانی مازاد تا الزام به ایفای وظایف کاملاً غیرتجاری)؛
- تضعیف توان سرمایه‌گذاری سازمان‌های توسعه‌ای که اساساً برای سرمایه‌گذاری ایجاد شده‌اند به دلیل عدم پرداخت سهم آنها از وجوه حاصل از واگذاری‌ها از سوی دولت؛
- برداشت درصدی از هزینه‌های شرکت‌ها و واریز به خزانه (۲درصد از هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی سودده به حساب درآمد عمومی و یک درصد از اعتبارات هزینه‌ای صرف ترویج فرهنگ ایثار و...)

ملاحظات رشد سرمایه‌گذاری

خروج ۵۰ درصد سود
به عنوان سهم دولت

الزام به واريز ۲ درصد هزینه
به خزانه (ردیف ۱۳۰۴۲۵
جدول ۵ منابع قانون بودجه
۱۴۰۲)

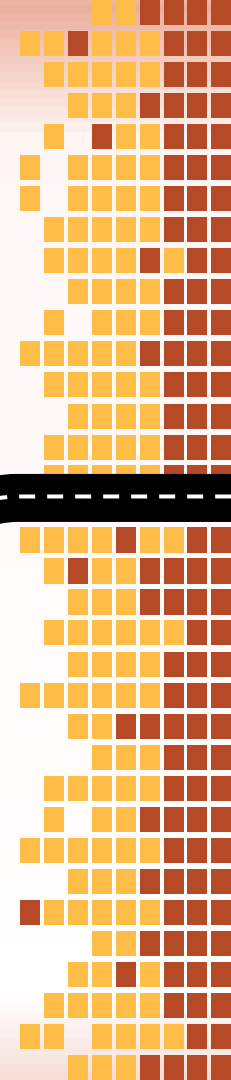
الزام به اختصاص حداقل ۱ درصد
بودجه جاری (به استثنای فصول ۱
و ۴ و ۶) به موجب بند و تبصره ۹
قانون بودجه ۱۴۰۲

خروج ۲۵ درصد سود به
عنوان مالیات

الزام به اختصاص ۱ درصد
هزینه‌ها به موجب بند
تبصره ۹ قانون بودجه ۱۴۰۲

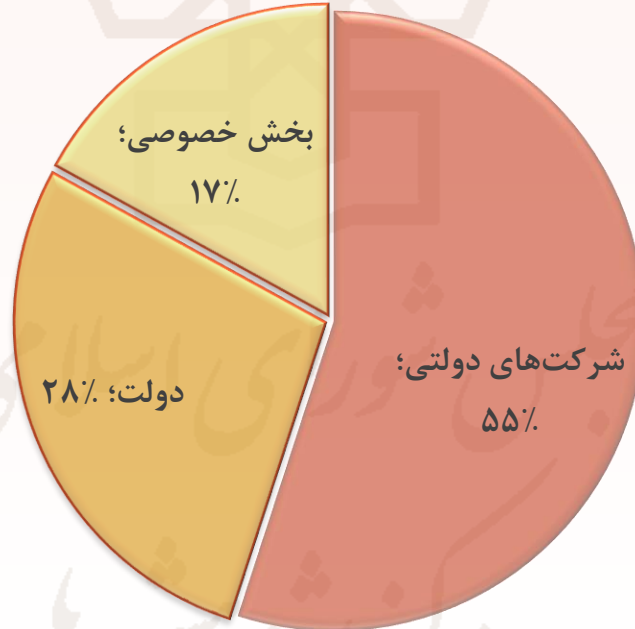
الزام به اختصاص ۱ درصد از اعتبارات
هزینه‌ای (به استثنای فصول ۱ و ۴ و ۶)
به موجب بند ح تبصره ۹ قانون بودجه
۱۴۰۲

نکته: شایان ذکر است که موارد فوق مربوط به لایه سیاستگذاری بوده و در عمل ممکن است بعضاً تخصیص مبالغ مربوط به اختصاص درصدی از هزینه شرکت‌ها پایین باشد.

کارکرد اساسی شرکت‌های دولتی در جهان

سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی (۲۰۱۷) به تفکیک ماهیت سرمایه‌گذار

• سرمایه‌گذاری، کارکرد اساسی عمده شرکت‌های دولتی است.

- در سال ۲۰۱۷، حدود ۸۳ درصد سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی در کشورهای توسعه‌یافته و اقتصادهای نوظهور توسط بخش عمومی انجام شده که از این میان، ۶۶ درصد مربوط به شرکت‌های دولتی (مجموعاً ۵۵ درصد) و ۳۴ درصد مربوط به دولت‌ها (مجموعاً ۲۸ درصد) بوده است.

ماخذ: بانک جهانی

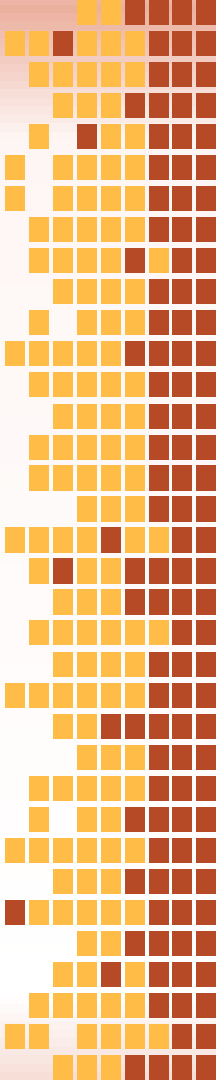
برخی از پیشنهادات

از جمله برخی از مهمترین موارد قابل ذکر در خصوص کمک به رشد کارایی درونی و انضباط شرکت‌های دولتی می‌توان به عناوین ذیل اشاره کرد:

حل مشکل عدم انطباق سرفصل‌های حساب‌های سرمایه‌ای بودجه و سرفصل‌های صورت‌های مالی؛

تعیین و یکسان‌سازی چهارچوب گزارش تطبیق عملکرد با بودجه؛

تنوع بخشی به سازوکارهای تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی در زمان تصویب طرح‌ها در شورای اقتصاد (کمیته تأمین مالی متشکل از بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار و وزارت امور اقتصادی و دارایی ذیل شورای اقتصاد تشکیل شده و وظیفه آن، بررسی شیوه تأمین مالی پیش‌بینی شده برای طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی و ارائه پیشنهادات در خصوص روش‌های نوین و بهینه تأمین مالی خاص هر طرح یا پروژه (از جمله انتشار اوراق مالی اسلامی، تشکیل صندوق پروژه، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و...) باشد).

برخی از پیشنهادات

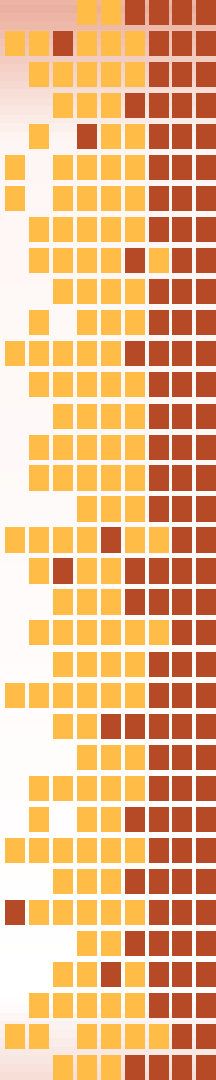
□ برقراری ارتباط میان عملکرد مدیران شرکت‌ها و پاداش (نظام انگیزشی) – در نظر گرفتن پاداش به صورت درصدی از افزایش سود عملیاتی یا کاهش زیان عملیاتی (به صورت حقیقی و نسبت به سال قبل؛ ضمن تعیین سقف)؛

□ تفکیک بار مالی وظایف غیرتجاری: شرکت‌های دولتی بار مالی ناشی از ارائه کالاها و خدمات به قیمت تکلیفی (مابه‌التفاوت با قیمت تمام شده) را مطابق استانداردهای ابلاغی سازمان حسابرسی محاسبه و جرئیات آن را ذیل یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی، افشاء نمایند. شرکت‌های مذکور همچنین بار مالی ناشی از الزام به تبدیل وضعیت یا بکارگیری نیروی انسانی به شرکت‌های مذکور در نتیجه قوانین دائمی یا موقت (از سال ۱۴۰۲) را مطابق استانداردهای ابلاغی سازمان حسابرسی محاسبه و جرئیات آن را در یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی، افشاء نمایند.

برخی از پیشنهادات

□ انعکاس بودجه واقعی شرکت‌های زیانده دولتی و عدم درج بودجه آنها به صورت سربه‌سر (در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳، تنها ۱۶ شرکت زیانده درج شده‌اند، در حالی که بر اساس عملکرد ۶ ماهه سال ۱۴۰۲، تعداد ۱۵۰ شرکت دولتی زیانده هستند).

□ ارتقای احساس مسئولیت مجامع شرکت‌های دولتی در خصوص بودجه: هیئت‌های مدیره/هیئت‌های عامل شرکت‌های دولتی بودجه تفصیلی سالانه را براساس برنامه‌های مصوب مجمع عمومی و بخشنامه بودجه شرکت‌های دولتی با رعایت قوانین و مقررات، در مهلت‌های تعیین شده در بخشنامه بودجه ابلاغی به تصویب مجامع عمومی خود برسانند. سازمان برنامه و بودجه کشور مجاز به تغییر ارقام بودجه شرکت‌های دولتی نبوده و در مورد استفاده از منابع عمومی دولت در بودجه تفصیلی شرکت‌های دولتی به‌عنوان منابع تأمین زیان، سهم منابع عمومی دولت در حساب‌های سرمایه‌ای و عناوین دیگر، ارقام پیشنهادی سازمان برنامه و بودجه کشور ملاک باشد. در صورت عدم رعایت مفاد بخشنامه بودجه از سوی شرکت‌ها، سازمان برنامه و بودجه مجاز به تغییر کلیه ارقام بودجه شرکت‌ها خواهد بود.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

سیاس از توجه شما

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
دفتر مطالعات بخش عمومی

